

Et Fair Udbudsdirektiv

Offentlige institutioner i Danmark køber hvert år varer og tjenester for 380 mia. kr. Det svarer til ca. 1/3 af de offentlige udgifter i Danmark¹. I 2020 blev ca. 25,1 procent, svarende til 95 mia. kr.² af de offentlige indkøb konkurrenceudsat via offentlige udbud. I 2017 blev 14 procent af EU's BNP sendt i udbud, svarende til godt 14 billioner kr.³.

Når konkurrenceudsættelse af offentlige indkøb udgør en betragtelig del af samfundsøkonomien, bliver udbudsdirektivet til mere end en ramme- og proceslov, der skal fremme konkurrence. Den bliver til et aktivt instrument, som har afgørende betydning for især arbejdsmarkedet, uddannelse af næste generation og inklusion af mennesker, der er i risiko for at blive ekskluderet fra arbejdsmarkedet.

Det kalder på en høj grad af samfundsansvar. De offentlige institutioners evne til at bære det samfundsansvar får samtidig afgørende betydning for, hvordan samfundets som helhed udvikler sig. Udgangspunktet for at anvende borgernes skattekrone til at finansiere offentlige investeringer er altid, at det skal være til gavn for den enkelte borger, sunde virksomheder og samfundet som helhed.

Et økonomisk bæredygtigt samfund handler også om at skabe ordentlige arbejdsvilkår, der går hånd i hånd med sociale- og miljømæssige hensyn. Vilkår som i den danske arbejdsmarkedsmodel har skabt fundamentet for vores velfærdssamfund. Både fundament og hus skal vedligeholdes og til tider også restaureres og ombygges, men det skal gøres med rettidig omhu, så fundamentet ikke forvitrer og tager permanent skade.

Siden 2014 har 3F fulgt udbudsdirektivet, som senere blev implementeret i udbudsloven. På baggrund af de opsamlede erfaringer finder 3F, at direktivet snarest bør ændres og har derfor formuleret følgende nøgleprioriteter.

1. Obligatoriske samfundsansvarlige kvalitetskriterier: Udbudsdirektivet indeholder i dag mulighed for, at der i konkurrenceudsættelsen af offentlige udbud indskrives kriterier, der stiller krav om ordentlige arbejdsvilkår samt tager sociale- og miljømæssige hensyn. Det er dog helt frivilligt at benytte muligheden, hvorfor kravene ofte ikke er skrevet ind i udbudsmaterialet som obligatoriske kriterier. I Danmark har staten en række forpligtelser i forhold til obligatoriske krav, som skal følges, imens det er frivilligt for kommuner og regioner. Forbruger- og Konkurrencestyrelsen har i "Status for offentlig konkurrence 2021" opgjort, at andelen af udbud, der vægter "kvalitet i forhold til pris" og ikke alene "lav pris", er stigende. Kvalitet dækker i denne sammenhæng dog ikke arbejdsvilkår, arbejdsmiljø, sociale forhold eller miljøhensyn. 3F ønsker derfor en ændring af udbudsdirektivet, som sikrer, at kvalitetskravet indeholder obligatoriske kriterier, der strækker sig udover de økonomiske kriterier, så både arbejdsvilkår, arbejdsmiljø, sociale forhold og miljøhensyn inkluderes.

¹ [Status for offentlig konkurrence 2020 \(kfst.dk\), s.6](#)

² [20221503 Status for offentlig konkurrence 2021 \(kfst.dk\)](#)

³ [european-semester thematic-factsheet public-procurement en 0.pdf \(europa.eu\)](#)

2. Veldokumenteret prækvalifikation: I udbudsdirektivets art. 65 fremgår det, at en ordregiver ved udbud med prækvalifikation kan fastsætte objektive og ikke-diskriminerende krav i udvælgelse af ansøgere. I henhold til Forbruger- og Konkurrencestyrelsen undersøgelse⁴ fremgår det, at 1/3 af ordregiverne ved udbud, hvor der fastlægges objektive og ikke-diskriminerende kriterier, typisk indhenter certifikater, attester, erklæringer og anden dokumentation⁵ fra flere tilbudsgivere. I de tilfælde, hvor der indhentes dokumentation fra flere tilbudsgivere, sker det i ca. halvdelen af tilfældene før prækvalifikationen. I forlængelse heraf finder 3F, at det vil være oplagt at stille krav om at indhente ovennævnte dokumentation i henhold til direktivets art. 60 før prækvalifikationen igangsættes. På denne måde vil udbudsgiver mere effektivt kunne sortere brodne kar fra, før selve prækvalifikationen begynder.

3. Obligatoriske krav til lærlingeuddannelsen: Lærlinge og lærlingeuddannelsen indgår som en helt naturlig del af den fødekæde, som skal sikre en fremtidig kvalificeret arbejdskraft inden for håndværksfagene. Det er åbenlyst i virksomhedernes egen interesse at sikre, at talentmassen blandt dygtige unge kommende håndværkere inden for alle brancher bydes indenfor og sikres en uddannelse, der som minimum lever op til niveauet for den danske EUD-uddannelse eller lignende europæisk standard. Det skal ske ved at stille krav om lærlingeplaner, hvori uddannelsesforløbets mål er beskrevet i tidsintervaller, så det er muligt for både bygherre, lærling og virksomhed jævnligt at evaluere, om uddannelsens kvalitet og mål efterleves af alle parter. Konkret ser 3F, at bygherren skal sikre, at virksomhederne efterlever deres ansvar, og at der i denne sammenhæng indføres et bodsystem for manglende efterlevelse af uddannelseskontrakten.

4. Bonussystem for social indsats: Samfundets sammenhængskraft er afhængig af, at alle føler sig inkluderet og er med på vognen. Vi har pligter og rettigheder. Mange har fokus på rettighederne, men det er mindst lige så vigtigt at have fokus på pligterne. At få lov til at løfte sin del af pligterne giver oplevelsen af fællesskab og samhørighed. Mange sunde private danske virksomheder viser allerede i dag samfundssind ved at inkludere borgere, som har svært ved at finde arbejde på normale vilkår. De virksomheder har fundet et columbusæg, som bygger bro over det socialt sårbare menneske i forhold en autentisk oplevelse af at føle sig inkluderet og være en nyttig del af fællesskabet. Det er oplagt at udbrede den danske virksomhedskultur på det sociale område til at omfatte det europæiske marked, så det bliver en konkurrencefordel at udvise rettidig social omhu. 3F vil gerne være med til at sætte fokus på de virksomheder, som udviser særlig evne til at løfte ansvaret overfor særligt sårbare og udsatte grupper. 3F foreslår derfor, at man på europæisk plan etablerer en bonusordning, der hædrer de virksomheder, som er pionerer og går forrest. 3F foreslår samtidig, at EU's socialfondsmidler aktiveres i finansieringen af en sådan bonusordning.

⁴ Evaluering af udbudslovens s. 107

⁵ Der refereres i henhold til Forbruger- og Konkurrencestyrelsens undersøgelse til art. 60 i udbudsdirektivet kan den ordregivende myndighed kræve at få forelagt de certifikater, attester, erklæringer og anden dokumentation, der henvises til i stk. 2, 3 og 4 i denne artikel og bilag XII, som bevis på, at der ikke er grundlag for udelukkelse jf. art. 57 og for at udvælgelseskriterierne er opfyldt i henhold til art. 58.

5. Obligatorisk kædeansvar: Stort set alle offentlige udbud har en hovedentreprenør/leverandør og en række underentreprenører/leverandører, uanset hvilken branche udbuddet omhandler. Skal der være konsistens i den måde offentlige institutioner anvender udbudsdirektivet, er en basal forudsætning, at alle led følger samme regler, uanset om de er aftalebaseret eller lovbestemte. Et enkelt broddent kar kan, uanset årsagen, forskubbe balancerne for fair konkurrence med effekt på både opdragsgiver og konkurrerende virksomheder. I en revision af udbudsdirektivet skal økonomisk kædeansvar derfor gøres obligatorisk og hovedentreprenøren/ hovedleverandøren bør etablere et set-up for håndhævelse af de samfundsansvarlige krav i kæden. Samtidig skal der i udbud være mulighed for, at ordregivere i lande med kollektive aftalemodeller skal kunne koordinere med det fagretlige system, så der er korrespondance mellem ordregivers bodssystem og det fagretlige bodssystem, når genstanden for boden er den samme.

6. Obligatorisk krav om korrekt status: Forholdene i de såkaldte "arme og ben – virksomheder" er den virkelighed alt for mange udenlandske kollegaer lever med, når de udfører faglært eller ufaglært arbejde i Danmark. Siden udbudsdirektivet blev til virkelighed i 2014 har der været utallige eksempler på, at mennesker som reelt udfører arbejde under instruktionsbeføjelse fra en arbejdsgiver, af selv samme arbejdsgiver er blevet defineret som selvstændig virksomhed med en kummerlig aflønning og dårlige arbejdsforhold. 3F har intet imod selvstændige virksomheder, som driver virksomheder på et reelt grundlag. De utallige eksempler på falske selvstændige betyder imidlertid, at det er nødvendigt at stille et obligatorisk krav om korrekt status i udbudsmaterialet, herunder anvende en formodningsregel med henblik på at sikre det bedst mulige udgangspunkt for lønmodtagerne.

7. Sanktionsmuligheder: Ansvarspådragende adfærd i forbindelse med omgåelse af gældende aftaler og lovgivning skal i et andet omfang, end tilfældet er i dag, have entydige konsekvenser for den pågældende virksomhed. Vi kan ikke gang på gang være vidende til brud på lovgivning og kollektive aftaler, så udenlandske arbejdere f.eks. skal finde mad i den nærmeste Netto-container og i øvrigt leve under kummerlige vilkår. Samfundet har hverken tid eller råd til en nølende adfærd overfor de mennesker og virksomheder, der ikke kender retssamfundets grænser og som forsøger at snyde på vægten. På nuværende tidspunkt kan virksomheder, der væsentligt misligholder kontraktens tekniske elementer, risikere at kontrakten termineres, dvs. annulleres. Terminationssanktionen anvendes dog yderst sjældent ved virksomhedernes misligholdelse af deres samfundsansvar, som eksempelvis grov underbetaling af lønmodtagere, farligt arbejdsmiljø eller kritisable boligforhold. Yderligere er der i direktivet etableret en self-cleaning mekanisme, som betyder, at virksomheden uden uvildige sagkyndige, kan rense sig selv for anklager, hvilket åbner op for manipulation og snyd med dokumenter, som skal dokumentere virksomhedens hæderlighed. "Self-cleaning" mekanismen i udbudsdirektivet foreslås afskaffet og erstattet med en mekanisme, der gør det muligt for ordregiver at terminere kontrakten ved væsentlig misligholdelse af bestemmelserne vedrørende arbejdsforhold, arbejdsmiljø, boligforhold og forhold, der er i direkte strid med menneskerettighedskonventionerne. Et forslag, der i øvrigt flugter i lige linje med Due Diligence direktivet.

8. Kontrol af ordnede vilkår: Udbud gennemføres ofte ved at entrere med en række virksomheder fra forskellige medlemslande i EU. Virksomhederne er ofte højt specialiseret inden for et bestemt område og anvender derfor også specialiseret arbejdskraft. En stor del af

denne arbejdskraft arbejder midlertidigt i Danmark som selvstændige, udstationerede eller udlejet arbejdskraft for både danske og europæiske virksomheder. Desværre er der for denne gruppe kedelige eksempler på omgåelse af overenskomsterne, der suppleres med kreativ anvendelse af beskatningsmetoder samt organiseret, men ulovlig udleje af arbejdskraft. 3F anser i den forbindelse kontrollen af eksisterende nationale og europæiske regler for afgørende. I den forbindelse foreslås det, at udbyder i forbindelse med udbuddet enten selv stiller krav om system for kontrol af overholdelse af klausulerne eller anmoder udbyder om at udarbejde forslag til dette. Herudover har den europæiske arbejdsmarkedsmyndighed (ELA) potentiale til at kunne bidrage til koordinationen i forbindelse med udfordringer med virksomheder fra andre EU-lande. Det er i den forbindelse vigtigt for 3F, at potentialet udnyttes og ELAs arbejde foregår i tæt dialog med arbejdsmarkedets parter, så gensidig orientering og inddragelse sikres.

9. Retfærdig omstilling i udbud af grønne opgaver: I forlængelse af Parisaftalen blev der i EU fastsat et klimamål, der skal reducere CO₂-udslippet med 55% i 2030. I flere EU-lande bliver der nu stillet omfattende obligatoriske grønne krav i offentligt udbudsmateriale, heriblandt også i Danmark. 3F støtter op om den grønne omstilling og finder obligatoriske krav om grøn omstilling nødvendig i udbudsdirektivet, så målene kan nås i 2030. For 3F er en strategi på to ben dog nødvendig for at indfri målene på en retfærdig måde. Målene i Parisaftalen kalder på en omfattende omstilling inden for energi, transport og landbrug, men også inden for byggeriet og industrien. Udover teknologiske løsninger er der et stort behov for kompetent arbejdskraft i den grønne omstillingsproces. Der er behov for en massiv indsats, så der sikres et kompetencematch mellem eksisterende kompetencer og fremtidige grønne kompetencer. Et kompetencematch som samtidig skal sikre balancen mellem udbud og efterspørgsel i sikringen af relevant 3F arbejde i hele Europa. Det kalder på efteruddannelse og kompetenceløft af medarbejdere. Det er virksomhederne, som lægger strategien for fremtiden. Dermed er det også virksomhederne, der ved, hvilke kompetencer der efterspørges i fremtiden. I forlængelse af de obligatoriske krav til grønne indkøb, bør der i forlængelse heraf også være obligatoriske krav til, hvordan virksomhederne sikrer kvalificeret efteruddannelse af medarbejderne. Det er ikke kun til gavn for medarbejderne og virksomhederne. Det er til gavn for hele det europæiske samfund og giver EU en åbenlys global konkurrencefordel.

3F

www.3f.dk

København

Kampmannsgade 4
1790 København V
Danmark

Kontakt 3F's EU-chef

Nadja Abelgren Olsen
nadja.olsen@3f.dk
+45 60 25 34 72